

Soğuk Barış ve Uzay Güvenliği Bağlamında Ukrayna'nın Geleceği

Kübra TÜMER

*Kocaeli Üniversitesi, SBE, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, AB Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı,
kubratumer11@outlook.com*

Geliş Tarihi/Received: 30.04.2020

e-Yayın/e-Printed: 18.08.2020

ORCID: 0000 0002 9683 4813

ÖZET

Tarih boyunca farklı birçok devlete ve halka ev sahipliği yapan Ukrayna 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Gerek bulunduğu coğrafi konumu gerekse içinde barındırdığı farklı kültürleriyle Ukrayna, günümüzde de önemini koruyan bir ülke olarak varlığını devam ettirmektedir. Transit geçişi sağlayan ülke konumunda olması, farklı parametrelerin biraraya gelmesini sağlarken oldukça etkili olmuştur. Bu çalışmada Ukrayna'da farklı kimliklerin ve kültürlerin varlığının bıraktığı tarihi mirasın, Ukrayna'nın iç ve dış politika dinamiklerini etkileme sürecinin açıklanması amaçlanmıştır. Çalışmada Ukrayna'nın bağımsızlığını ilan ettiği andan itibaren ülkede Rusya baskısının giderek artması üzerine diğer aktörlerin bu sürece dahil olma süreci hedef alınarak sorunun, Ukrayna ile Rusya arasındaki bir kriz olmaktan çıkıp uluslararası boyuta ulaşmasına neden olan gelişmeler etkin dinamikleri ile birlikte açıklanmıştır. Literatürde Ukrayna'da yaşanan gelişmelerin 1990'lı yıllardan itibaren yeni bir soğuk savaş dönemini andırdığı vurgusu yapılırken bu çalışma Ukrayna'da yaşanan gelişmelerin diğer aktörlerin davranışlarını etkileme şekillerinin yeni bir soğuk barış düzenini ortaya çıkarabileceği varsayımı üzerine temellendirilerek açıklamalar yapılmıştır. Küresel ölçekte tüm devletlerin yeni bir düzene hazırlanması sonucu gelişen teknoloji ile beraber artan güç kapasitesi, devletlerin savaş stratejilerinde yeni bir boyut kazanmalarına neden olarak farklı savaş anlayışına neden olarak savaşa uzay boyutu kazandırmıştır. Son dönemde uzayda silahlanmanın giderek artmasına bağlı olarak ortaya çıkan bu yeni tehdit algısının ortaya çıkardığı güvenlikleştirme ihtiyacı devletlerin politikalarında oldukça önemli bir yer edinmeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ukrayna, Soğuk Barış, Uzay Güvenliği.

Ukraine's Future In The Context of Cold Peace and Space Safety

ABSTRACT

Ukraine which hosted many nations and states through out history declared independence in 1991. Currently both its geographical location and holding various cultures within its borders make the country maintain its importance existence. Via holding different parameters in its hands the country provides transit passing which makes the country quite effective in the region. In this study it is intended to be explained the influence process of Ukraine 's different culture and identities left historical heritage on the countries domestic and foreign policy dynamics. It is explained with efficient dynamics of the developments that made Russia and Ukraine crisis reach to an international level leaving the issue as a matter of Russia and Ukraine conflict by studying the other actor's getting involved in the process Russia's gradually pressure on Ukraine after the very beginning of Ukraine's declaration of independence. By basing the hypothesis of the possibility to bring out cold peace order via other actors ' response ways is stated in this study and also the developments that are experienced in Ukraine are seen like cold war period after 1990' s Ukraine. These issues are also linked in this study. In global scale the technology and the power capacity of the countries after the preparations to a new order made the countries not only gain a new dimension to the war strategies but also bring in war space size. The recently treat depending on the increase in armament in space has gained a seat in countries' security strategy policy.

Key Words: Ukraine, Cold Peace, Space Security.

1. GİRİŞ

Ukrayna dış politikasını şekillendiren unsur olarak etnik kültürel ve dinsel farklılıklar ve bu farklılığa bağlı olarak gelişen, diğer devletlerin Ukrayna'ya yönelik tutumları, devletleri farklı ideoloji ve politikalara yönlendirmiştir. Devletler kendilerine göre politikalar uygularken içinde bulunan farklı kültürlerden etkilenmişlerdir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kimlik algısı ve medeniyet kavramları oldukça önemli hale gelmektedir. Bu çalışmada Ukrayna'nın mevcut statüsünün geleceği için üç farklı parametre çerçevesinde, günümüz düzeninde yeni bir soğuk barış ortamı yaratacağı ihtimali üzerine değerlendirmeler yapılması amaçlanmaktadır.

Ukrayna'nın mevcut konumunun oluşmasında başta Rusya olmak üzere devletlerin birçoğu da önemli aktör olmuşlardır. Rusya için Ukrayna'nın bu denli önem arz etmesinin bir sebebi ise Avrupa ile Atlantik arasında sahip olduğudenge ülke konumudur. Rusya bu çerçevede gerçekleştirdiği politikalarda Karadeniz Bölgesi'ni ve Hazar Havzasını ile kendisine yeni özerk alanlar olarak belirlemiştir. Karadeniz Bölgesi Ukrayna açısından çeşitli fırsatlar barındırmaktadır. Enerji hatlarının yoğunluğu ve Ukrayna'nın coğrafi konumu itibariyle bu hatların geçiş güzergahında yer alması bir bakıma Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltması için fırsat niteliğindedir. Bu durum yalnızca Rusya'nın değil aynı zamanda AB'nin ve Batılı devletlerin de kendi çıkarları doğrultusunda ilgi odağı olmasına neden olmuştur. ABD'nin soğuk savaş sonrası artan başat güç olma istediği, doğu ile batı arasında enerji nakil geçişi sağlayan Ukrayna üzerinde uyguladığı ve henüz uygulayacağı politikalarda etkili olmaktadır.

Farklı devletlerin Ukrayna üzerindeki politikaları incelenirken, soğuk barış kavramı ile birlikte izlenen politikaların bu yeni kavramla ilgisi açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmada Ukrayna'nın 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından itibaren, başta Rusya olmak üzere ABD ve AB gibi aktörlerin ilgi odağı olması ve bu aktörlerin Ukrayna üzerinde uyguladıkları politikaların, dünyada yeni bir soğuk barış düzenini meydana getirdiği ortaya konulmuştur. Ukrayna'da meydana gelen bu değişim ve gelişim, aktörlerin bir araya gelmesini sağlayan farklı parametreler çerçevesinde aktarılmaya çalışılacaktır. İlk olarak Rusya'nın Ukrayna üzerinde siyaseti ve Ukrayna'dan ayrı düşünülmemeyecek Kırım, ikinci olarak ise Karadeniz Bölgesi'nin durumu ve Ortodoks Sorunu'nun detaylı olarak incelenmektedir. Aynı zamanda Rusya'nın, Batılı devletlerin ve AB'nin uyguladığı politikalar, Ukrayna'nın geleceği açısından oldukça önem arz etmektedir. Makalenin son bölümünde ise gelişen teknoloji ile değişen güç dengesi ve silahlanmanın farklı boyuta ulaşmasının bir neticesi olarak ortaya çıkan uzay gücünden bahsedilmiştir. Silahlanma devletlerin tarih boyunca birbirleriyle girdiği rekabetlerin başında gelmekteydi. Ancak değişen dünya ile birlikte küreselleşmenin giderek artması sonucu, devletlerin birbirleriyle kurdukları

karşılıklı bağımlılık ve güç dengesi sistemine bağlı olarak gelişen nükleer silah kullanımının caydırıcılık kapasitesini de giderek artmıştır. Artan nükleer silah kullanımının ulaştığı tehlikeli boyut neticesinde devletler silahlanırken, sınır ötesi bir boyuta ulaştırmış ve bu durum devletleri silahlarını konuşlandırmak üzere yeni bir alan oluşturma ihtiyacına yönlendirmiştir. Sınırların aşılması göze alınarak uzay yeni bir alan olarak seçilmiş, devletleri çatışmadan uzak tutarak, ideolojik savaşların siber savaş boyutuna ulaşmasınaneden olmuştur. Devletlerin gerçekleştirdikleri bu eylemlerinde uzayda kendileri için yeni bir güvenlik alanı oluşturma amacı taşıdığı görülmüştür. Uzayda silahlanma çalışmaları devletlerin kendi ulaşım ağını geliştirerek saldırılara karşı daha hızlı haber almalarını sağlayarak, hızlı karşı tepki pasitelerini artırmaya çalışmışlardır. Devletlerin bu eylemlerine neden olan kendileri için daha güvenli bir bölge oluşturma amacıdır. Ancak devletlerin oluşturmayı planladıkları güvenli bölgelerin, daha çok silahlanma ve siber saldırılarla güvensizliği artırdığı sorunu günümüzde halen çözümlenemeyen bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Bu sorunun çözümünde, devletlerin ortak çıkara dayalı bir karar alma mekanizması oluşturmaları gerekmektedir. Bu çalışmada Ukrayna'nın mevcut statüsünün geleceği için üç farklı parametre çerçevesinde, günümüz düzeninde yeni bir soğuk barış ortamı yaratacağı ihtimali üzerine değerlendirmeler yapılması amaçlanmaktadır.

Ukrayna'nın 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından itibaren, başta Rusya olmak üzere ABD ve AB gibi aktörlerin ilgi odağı olması ve bu aktörlerin Ukrayna üzerinde uyguladıkları politikaların, dünyada yeni bir soğuk barış düzenini meydana getirdiği ortaya konulmuştur. Ukrayna'da meydana gelen bu değişim ve gelişim, aktörlerin bir araya gelmesini sağlayan farklı parametler çerçevesinde aktarılmıştır. Ayrıca son dönemde devletlerin gelişen teknolojileri ile gelişen silahlanma kapasitelerinin küresel rekabeti uzay boyutuna taşınması ve bu boyutun riskleri açıklanmıştır. Çalışmada yöntem olarak Soğuk Savaş sonrası yaşanan gelişmelerden hareketle Ukrayna'da yaşanan bağımsızlık sürecinin etkilerinin meydana getirdiği farklılıklar üzerinde, yeni düzenin Soğuk Savaş dönemiyle olan benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde devletlerin uyguladıkları politikalar üzerinden açıklamalar yapılmıştır.

2. UKRAYNA'NIN TARİHİ, BUGÜNÜ ve GELECEĞİ

Ukrayna bulunduğu coğrafi konum itibariyle farklı ülkelerle geniş bir ticari ulaşım ağına sahiptir. Transit geçiş ülkesi olması nedeniyle tarih boyunca süper güçlerin rekabetlerinin ortasında kalmıştır. Ukrayna'nın bugün yaşadığı sorunları anlamının en temel yollarından biri tarihte yaşadığı olayları incelemekten geçmektedir. Coğrafi konumu itibariyle Avrasya'nın kontrolünü sağlamanın yolu Ukrayna üzerinden geçmektedir. Bu yüzden, tarih boyunca Ukrayna

farklı aktörlerin güç mücadelelerine maruz kalmıştır. Yaşanan kimliksel bazda sorunlar, dışarıdan bakıldığında Ukrayna'da parçalanmış ülke imajı oluşturmuştur. Farklı kimliklerden oluşan bir ülke olması Ukrayna'da kültür ve sanat alanlarında da farklılıklara neden olmuştur. Topraklarında barındırdığı Rus ve Ukrayna kimlikleri, bunlara ek olarak Moskova, Ukrayna ve Roma'ya bağlı bulunan üç farklı mezhebe bağlı Ortodoks Kilisesi ayrımı krizin şiddetini giderek artırmıştır. Ukrayna üzerinden çıkar güden karşıt aktörler ise bu durumu bir kültür-kimlik çatışması olarak değerlendirmişler ve ülkede kaos ortamı oluşturmaya çalışmışlardır. Uzun yıllar boyunca Ukrayna'nın bağımsızlığını kendi varoluşlarını zedeleyen bir sorun olarak gören Kırım'da yaşayan Rusların Ukrayna ve Tatarlardan fazla nüfuzla sahip olması, Rusya'nın bölgedeki hak iddialarını güçlendirmiştir.

Ukrayna bağımsızlığından itibaren ekonomik ve siyasi alanlarda kendisine yeni bir yol oluştururken bir yandan da Rusya ve AB gibi aktörler de kendi çıkarlarını bölgede etkinleştirmek için harekete geçmişlerdir. Ukrayna'nın içinde bulunduğu kriz durumunu etkin politikalarla yönetememesi, Ukrayna'yı farklı aktörlerin müdahalesine açık bir hale getirmiştir. Rusya tarihsel bağları nedeniyle, Ukrayna'da uyguladığı baskı politikalarını ve Kırım'daki varlığını etkin bir şekilde sürdürmeye devam etmektedir. Rusya'nın bu politikalarından rahatsız olan ABD, bu rahatsızlığını Ukrayna iktidarını etkileme politikalarıyla göstermiştir. AB ise tüm bu eylemlere karşılık bölgede genel olarak daha yumuşak politikalar izlemiş genel olarak ekonomik yaptırım uygulamıştır. Bölgede çeşitli güç mücadelelerine uzun yıllar boyunca maruz kalan Ukrayna siyaseti, bir süre daha ABD, Rusya ve AB gibi aktörlerin isimleriyle birlikte anılmayı sürdürecektir.

2.1. Ukrayna'nın Bağımsızlığının Ardından Gelişen Ukrayna ile Rusya İlişkileri

Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından itibaren genel olarak eski Sovyet gücünde yeni bir Rusya Federasyonu oluşturma ideali taşımıştır. Ukrayna'nın bulunduğu coğrafi konumu itibariyle önemli üs ve limanlara yakın oluşu, zengin enerji kaynaklarının ticaretinin sağlandığı geçiş güzergahında yer alması Rusya için vazgeçilmez bir ülke olmasını sağlamıştır. Yalnızca Rusya için değil 1991'de bağımsızlığını kazandığı andan itibaren özellikle ABD ve Batılı aktörlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Bu ilgiden hoşnutsuz kalan Rusya'nın kendi varlığı konusundaki tehdit algılamaları giderek artmıştır.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesine sebep olarak temelde, Ukrayna ile tarihi bağlarından kaynaklanan bir bütünlüğün vermiş olduğu hak iddiaları yatmaktadır. Rusya'nın Ukrayna'daki varlığının güçlü sebepleri arasında bölgede Rus nüfusunun varlığıyla beraber aynı zamanda ekonomi, siyasi ve kültür alanlarında da etkinliğinin oldukça fazla olması gösterilmektedir. Rusya'nın kriz esnasında ilk uyarısı, uluslararası ortamda direkt çatışmayı önlemek adına

gerilimlerin düşük seviye tutulmasını ve sorunların daha yapıcı bir şekilde çözüme ulaşmasını amaçlamasından dolayı ekonomi cephesinden gelmiştir. Rusya'nın bu hedefi doğrultusunda harekete geçmesinin ilk somut örneği, Ukrayna'nın parasal olarak yardıma ihtiyacı olduğu dönemde, Rusya'nın Ukrayna'ya yardımlarını durdurmasıyla ortaya çıkmıştır. Kırım'da yaşanan kriz dönemlerinde ve eski Cumhurbaşkanı'nın Rus yanlısı protestolarını desteklemesi yönünden siyasi olarak ağırlığı hissettiren Rusya, ordu birliklerinin doğu ve batı bölgelerinde konuşlandırarak askeri alanda ise Ukrayna'da olayların başladığı zamanda, savaşa hazır bir durumda kendisini göstermiştir. Rusya Parlamentosu'nun Putin'e, Ukrayna'da Rus ordusunun kullanılmasına izin veren yasal düzenlemesi ile Rusya'nın Ukrayna'daki dengeleri kendi lehine çevirme stratejisini yoğunluklu olarak Kırım'daki varlığı ve etkinliği yoluyla uyguladığı açıkça görülmektedir (Özertam vd., 2014: 5). Rusya, Ukrayna'daki krizi kendisi için bir fırsata çevirme girişimi olarak siyasi alanda kendisine yakın olarak gördüğü Moskova'ya daha yakın olan Yanukoviç iktidarını desteklemiştir. Ancak bu alanda hedeflediği politikalarda başarı sağlayamayınca, kendisini daha güçlü gördüğü askeri alanda saldırgan bir tavır sergilemiştir.

Ukrayna'nın bağımsız olduğu tarihten itibaren birçok aktörün yeni bir yaşam alanı olarak gördüğü bir coğrafya haline gelmesine neden olmuştur. Bu durum Rusya'nın kendisi güvensiz hissetmesine neden olmuştur. Bu hissinde etkili olan ise en başta Rusya'nın Karadeniz üzerindeki etkinliğinin azalması olmuştur. Rusya içinde bulunduğu tehditlerden kendisini korumak adına yeni yollar arama girişimlerinde bulunmaya başlamıştır. SSCB'nin dağılmasının ardından bölgede oluşan güç boşluğu ve bu boşluğun diğer devletler tarafından doldurulma endişesi ile bundan sonraki adımlarını bölgedeki güç boşluğunu doldurma (Beşoğul, 2015: 3) hedefi ile atmıştır. İlk olarak, Kiev'de başlayan olayların giderek Rusya'nın kontrolünden çıkması üzerine, Kırım'da nüfuzunu daha etkin bir şekilde kullanma yoluna başvurmuştur. Rusya kendi tarihsel kültürel bağları gereğince Kırım'ın kendisine ait olduğunu savunmuştur. Yaptığı bu savunmalarla Rusya'nın , Kırım'ı işgal etmesini uluslararası ortamda haklı sebeplere dayandırmayı amaçladığı görülmüştür. 27 Şubat 2014 tarihinde Ukrayna'ya bağlı bir özerk cumhuriyet olan Kırım, Rusya tarafından işgal edilmiştir. Rusya'nın Kırım'ı yasadışı yollarla ihlal etmesi ile bölgedeki huzuru tamamen ortadan kaldırmıştır. Aynı zamanda Rusya Federasyonu'nun geliştirdiği yeni "Dış Politika Kavramı" ve "Askeri Doktrin" uygulamaları ile Ukrayna'nın doğusunda devam eden ayrılıkçı hareketler desteklenmeye devam edilmiştir (Oğurlu, 2014: 745). Rusya dış politika emelleri doğrultusunda gerçekleştireceği her türlü eylemlerde Kırım'ı bir can simidi olarak görmüştür. Bundan dolayı Putin 2005 yılında, özellikle Slav kökenli Ukrayna ve Belarus'un kaybını kastederek Sovyetler Birliği'nin yıkılmasını "en büyük jeopolitik felaket" olarak nitelendirmiştir (Bayraklı, 2014: 2). Putin tarafından bu krizlere neden olan eylemler Batılı

devletlerin, Rusya'yı Batılılaştırma amacıyla güttükleri politikalar olarak görülmektedir. Kiev'deki yönetimi kabul etmeyişinin temeli bu düşüncesinden kaynaklanmıştır. AB ile Ukrayna arasında imzalanacak olan Ortaklık Anlaşması'nı da bu yüzden engellemiştir.

Ukrayna'da var olan bölünmüşlük ve mevcut statüsünün nasıl devam edeceği konusundaki belirsizlikler, Rusya'nın halihazırda Karadeniz'de konuşlandığı donanmasının varlığı konusunda duyduğu endişelerini stratejik olarak haklı kılmaktadır. Ancak Rusya'nın bölgede uyguladığı politikalar, diğer devletler üzerinde olumsuz etkilere neden olmuştur. ABD'nin tarih boyunca hegemon güç olma arzusuyla gerçekleştirdiği eylemlerin, potansiyel güç anlayışını zedeleyici endişesiyle Rus yayılmacılığını durdurmak için harekete geçme gerekliliği hissetmiştir. Aynı zamanda AB de birliğin ve birlik içinde yer alan farklı ülkelerin farklı çıkarlarını korumak adına kendi yöntemleriyle bir takım tedbirlere yönelmiştir. AB'nin uyguladığı tedbirler ABD'nin aksine daha çok yumuşak güç unsurlarını içermiştir. Rusya Ukrayna'da hedeflediği siyaseti gerçekleştirmek isterken ABD ve AB gibi birçok aktörlerin karşı müdahaleleriyle de mücadele etmek zorunda kalmıştır. ABD ve AB her ne kadar Rusya'ya karşı bir güç kullanımına yönelseler de Rusya'nın uyguladığı politikaları etkisiz hale getirme konusunda yetersiz kalmışlardır. Rusya açısından Kırım vazgeçilemez bir toprak parçası olarak önemini korurken diğer yandan, Ukrayna için de Kırım'ın hayati önem taşıması tarafların ortak çıkarlarından oluşan bir anlaşmanın varlığını imkansız kılmıştır. Bu sebeple Rusya ile Ukrayna arasındaki kriz sürekli olarak çözülemeyen bir sorun olarak varlığını korumuştur. Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılması durumunda Rusya, ticari partner olarak Kırım'ı tercih edecektir ve sonuç olarak Ukrayna'nın geçiş ülkesi olma konumu da önemini yitirecektir. Geniş çerçevede Kırım, askeri bir sorun olarak gözüke de sorunun iç yüzü ekonomik ve siyasi unsurları büyük ölçüde kapsamaktadır.

Bölgede yalnızca jeopolitik unsurlardan kaynaklanan ekonomik sorunların varlığı dışında din temelli bir sorunlar da ortaya çıkmıştır. Geçmişte başlayan ancak günümüzde devam eden bir diğer sorun ise ortodoksluk adı altında ortaya çıkmıştır. Ukrayna'da bulunan üç kiliseden yalnızca biri olan Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin tanınması üzerine, Kiev Patrikhanesi Ukrayna Ortodoks Kilisesi ve Otosefal Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin de özerklik talep etmesi, bölgede yeni bir kriz oluşumuna sebep olmuştur. Ukrayna Parlamentosu tarafından özerklik talebi desteklenirken, Rusya tarafından bu talep ülkede bölücülük faaliyetleri olarak nitelendirilmiştir. Ortamın giderek gerginleşmesini sağlayan din temelli bu sorun ile ilgili yaşanabilecek herhangi bir gelişmenin bölgede sıcak bir çatışmaya dönüşebilme ihtimali oldukça yüksektir. Anlaşmazlığın din temelli bir sorun olmasının yanında siyasi bir sorun olduğu gerçeği oldukça açıktır. Aktörlerin Ukrayna üzerinde uyguladıkları soğuk barış kapsamlı politikaların yeni bir cephesi bu sorun ile birlikte bir de din temelli bir pencereden açılmış gibi gözükmektedir. Ancak buradaki asıl amaç, devletlerin

Rusya ve Batı arasındaki güç mücadelesinden kaynaklanan, Ukrayna'yı kendi yanlarına alma girişimleridir.

2.2. Ortaklık Anlaşması ve AB-Ukrayna İlişkilerinin Seyri

2008 tarihinde AB Ukrayna'yı da içine alan, eski Sovyet ülkelerini kapsayan ortaklık programına davet etmiştir. Bu davetle Rusya'nın Batılı devletlerin Ukrayna ile geliştirebileceği ilişkiler kapsamında duyduğu tehdit algısı iyice artmıştır. Kendisini bu duruma karşı bir eylem gerçekleştirme ihtiyacı içinde hisseden Rusya, karşıt tepkilerini bu süreçten sonra daha istikrarlı bir şekilde gerçekleştirmeye başlamıştır. Rusya'nın bu duruma ilk tepkisi Gürcistan'a yaptığı saldırılar ile görülmüştür. Ardından 2013 tarihinde, AB ile Ukrayna arasında imzalanması planlanan Ortaklık Anlaşması'nın Rusya'nın iktidara yönelik uyguladığı politikalar neticesinde Ukrayna tarafından imzalanmaması ile AB Ukrayna ilişkilerinde kriz dönemi başlamıştır. Ukrayna hakkında AB yanlısı ve Batı yanlısı olarak bölünmelere neden olmuştur. Bu durumdan Ukrayna hükümetini sorumlu tutan AB yanlısı halk, tepkilerini ilk olarak hükümet karşıtı eylemlerle gerçekleştirmişlerdir. Ukrayna'da düzenin iyice bozulması ve protestoların giderek artan şiddetiyle bu durumu kendisi için bir fırsat olarak gören Rusya'nın, Kırım'ı işgal etmesi üzerine sorun Ukrayna ile Rusya arasından çıkıp uluslararası bir boyut kazanmıştır. Tüm dünya düzeninde ise bu durum yeni bir soğuk savaşın başlıyor olabileceği endişesine neden olurken, devletlerin bu kriz karşısında uyguladıkları politikalar yeni bir soğuk barış düzeninin habercisi olmuştur.

Rusya ve Ukrayna tarafından gelen tepkiler yeni krizlere neden olurken AB, Ukrayna'nın imzalamadığı Ortaklık Anlaşması'na tepkisini Kiev'de gerçekleşen Euro Meydan protestolarına verdiği destekle göstermiştir. Bölgede yaşanan olayların şiddetini her geçen gün daha da artırması ülkede çok insan kayıplarına da neden olmuştur. Bu durum AB'yi yaptırım bir takım uygulamalarına yönlendirmiştir. AB'nin kuruluşunun asıl hedeflerinden biri olan eylemlerin ortak uygulanması ve bu eylemlerin uygulanmasında barış, istikrar ve güvenliği sağlama vizyonu gereği herhangi bir kriz durumunda AB'nin genel olarak yumuşak güç kullanma nedenlerinden biridir. Sorun yaşadığı ülkelerle ticari ilişkilerini askıya alarak genellikle uyguladığı yaptırımları ekonomi alanında gerçekleştirmiştir.

2013 yılından itibaren gelişen süreçte, AB ve Moskova ilişkilerinde genel olarak Yanukoviç'in uyguladığı siyaset "denge" politikası üzerine mevcut durumu koruma amacı taşımaktadır. Ancak iktidardaki başarısızlık sonucu görülen bu politikanın istenilen sonuca ulaşamaması olmuştur. İlk olarak 2013 yılında anlaşmanın imzalanmamasına tepki olarak gösteriler, AB ile daha uyumlu bir halde Rusya'dan uzak bir siyaset izleme amacıylabaşlatılmıştır. AB'nin birliğin üye devletlerini düşünerek sert ve etkili yaptırımlar uygulamaktan kaçınması daha

çok yumuşak güç kullanımından yana olması uzun vadede yaptırımların istenilen sonuçlara ulaşmada yetersiz kaldığını göstermiştir. AB'nin Devlet başkanlığı seçimlerinin erkene alınmasını sağlama çalışmalarının, protestocuların şiddetli gösterileriyle sonuçsuz kalması bu durumu örneklendirmiştir.

AB, başta Kiev konusunda Ukrayna'ya yaptırımlar uygularken şimdilerde ise bu politikasını Rusya üzerinde uygulamaya yönelmiştir. Vize yasağı bu konudaki ilk somut adımı olmuştur. Ayrıca diplomatik ilişkilerin devamı için karşılıklı diyalog gerektiren her türlü eylemi de ertelemiştir. Devletlerin birbirlerine olan büyük ölçüde ticari bağımlılığını düşündüğümüzde, AB'nin daha sert tavır alabilmesinin AB çıkarları açısından uygun olmadığı açıktır. Çünkü ABherhangi bir kararında, var olma gayesi neticesinde, farklı üye devletlerin çıkarlarına uygun hareket etmek zorunda kalmıştır. Özellikle AB'nin doğu sınırı ile ilgili hedeflerinde, komşu ülkeler için hedeflediği tüm politika eylemlerinde bu durum oldukça önem taşımıştır. Sınır ülkeleriyle geliştirmeye çalıştığı politikaların Rusya ve Ukrayna arasında gerçekleşen krizler nedeniyle kimi zaman çıkmaza girdiği de görülmüştür. AB'yi bu politikaya iten sebeplerin başında amaçladığı güvenlik algısının, doğu sınırında yaşanan olaylarla tehlikeye girme düşüncesinden kaynaklandığı görülmüştür.

AB genellikle sorunlarını barışçıl yollarla anlaşma sağlayarak çözüme eğiliminde olmuştur. Bunu yaparken Ukrayna ile Rusya arasında yaşanan krizde görüşünü açıkça bildirmekten kaçınmamış, Rusya'nın Ukrayna üzerinde uzun yıllar süren baskıcı eylemlerini de doğru bulmadığını belirtmiştir. Özellikle son dönemlerde AB tarafından, Rusya'nın Kırım ihlallerinin yasa dışı olarak devam ettiği açıklanmıştır. Ayrıca Rusya'nın bölgedeki güç kullanımının orantısız ve kabul edilemez olduğu da özellikle vurgulanmıştır.

Ukrayna'nın coğrafi konum itibarıyla enerji nakil güzargahında transit ülke konumu, AB ile vazgeçilemez bir ticari partner görevi üstlenmesine neden olmaktadır. Bu yüzden aktörler birbirlerine yaptırım uygularken sert eylemlerden kaçınmışlardır. Gerçekleştirecekleri herhangi bir eylem bir diğer aktörü etkileyecek ve sorun büyüyerek küresel bir kriz halini alabilecek niteliğe ulaşma ihtimali uluslararası alanda oldukça büyük bir risk olarak varlığını hissettirmektedir.

2.3. Ukrayna Krizi'nde ABD'nin Tepkisi

Küresel düzenin sürekli değişen dengesi ile ülkelerin birbirleriyle ilişkilerinin farklı boyutlara taşındığı görülmüştür. İki devletin birbirlerine ticari, sosyal, politik, kültürel bağlardan herhangi birinin bulunmasıyla aralarında bir ilişkinin kurulması kimi zaman devletlere fayda sağlarken kimi zaman da ilişkileri çıkmaza sürüklemiştir. Devletlerin soruna doğrudan bağlantısının olmamasına rağmen birden sorunun direkt olarak içinde olmaları sıklıkla

görülmüştür. Bu duruma neden olan karşılıklı bağımlılığın artmasıyla beraber artan ilişkilerin, ilişkileri iyi olan iki devletten herhangi biriyle sorun yaşayan bir diğer devletin var olmasıdır. Ukrayna ve Rusya arasında yaşanan krizde ABD için durum buna benzer şekilde gerçekleşmiştir. Tarih boyunca iki ezeli rakip olan ABD ve Rusya bu rekabetlerini günümüzde farklı şekilde göstermektedirler. Rusya'nın Ukrayna'daki varlığını kendisi için avantaj olarak gören ABD, bu durumu lehine kullanma politikalarına yönelmiştir. Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi bu aşamadan sonra birden Rusya ile ABD arasındaki füze krizine dönüşmüştür. ABD, Rusya'yı kullandığı savunma araçlarından dolayı, 8 Aralık 1987'de imzalanan Orta ve Kısa Menzilli Balistik Füzelere Yok Edilmesi anlaşmasını ihlal etmekle suçlamıştır (Çamaş, 2018: 1). Sürecin devamında Rusya'ya yaptığı ihlali telafi etmesi için süre vermiş ve verdiği süre ile bu süreçteki kararlılığını göstermiştir.

Savaş ilan etmeden devletlerin birbirlerine uyarılarda bulunduğu politikalarla ilerleyen bu dönemde, ABD Rusya'nın stratejisi Avrupa ve Atlantik için güvenlik tehdidi oluşturmaktaydı. Bu dönemde genel olarak ya Rusya'nın Sovyetleşme politikaları ya da ABD'nin Batılılaşma politikaları hakim olmuştur. ABD'nin bu kapsamda gerçekleştirmeyi hedeflediği politikaları genel olarak ideolojik söylemlere dayandırdığı görülmüştür. Demokrasi ve barışı sağlama söylemleriyle halk üzerinde kamuoyu oluşturarak, siyasi kesimi etkilemeye çalışmıştır. Böylelikle kendi yayılcı girişimlerinin de üzerini örtmüştür. Ülkelerin köklü değişimlerine neden olan bir dizi devrim hareketleri, o dönemde ABD'nin hedeflerine ulaşmasında da kolaylık sağlamışlardır. Ukrayna'da büyük etki uyandıran Renkli Devrimler ile ABD ve Batılı güçler Ukrayna siyasetine müdahale etme haklarını bulmuşlardır.

1991 tarihinden itibaren Ukrayna'nın mevcut durumunun herhangi bir bölgeye bağlanmayacağı sözü verilmiş olsa da bu sözün tutulması mümkün olmamıştır. ABD açık bir şekilde olmamakla birlikte, Ukrayna'nın politikalarına müdahalelerde bulunarak, Ukrayna'nın ilişkilerini de kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmeye yönelmiştir. Bunun ilk örneği ise 2005 tarihinde Ukrayna'da gerçekleşen Turuncu Devrim sırasında görülmüştür. ABD kendisine yakın olan hükümeti ülkenin başına getirmeyi uyguladığı manipülatif politikalarla başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir. ABD'nin gerçekleşen bu olaylara karşı "tehdit diplomasisi/zorlayıcı diplomasi" (Şener, 2011: 159) gibi uygulamaları devreye soktuğu görülmüştür. Ülkenin içinde bulunduğu kaos ortamıyla ülke halkının paniğe kapılmasını fırsat olarak bilen ABD, bu panik ateşini harlama yoluna gitmiştir. Bu diplomasiyle amacı, ülkede bulunan farklı milletlerden insanları tahrik ederek ülke içinde karışıklıklar yaratmaktır. ABD'nin böyle politikalarla, aslında açıkça savaş ilan etmemekle birlikte birtakım yaptırımlarla isteklerini yerine getirme politikaları güttüğü görülmektedir. Bunun üzerine ABD'nin 2004 ve 2013 tarihleri arasında Ukrayna'nın içindeki yandaş

grupları desteklemek için yaptığı harcamalar ise ABD'nin bu politikalarını destekler nitelik taşımaktadır.

Tüm bu politikalara rağmen yine ABD'nin olası bir gerilim ortamında savaşa ihtimalinin oldukça düşük olduğu düşünülmektedir. Krizler yaşanırken baş aktör olarak kendisini göstermenin yerine daha çok politikalarını Rusya üzerinden uygulayarak, bölgede etkinlik sağlama yolunu tercih etmesi daha muhtemel görülmüştür. Ancak ABD'nin bu emellerini gerçekleştirmesi için tek başına olmaktan ziyade diğer devletlerin de desteğine ihtiyaç duymaktadır. Terör faaliyetlerinin oldukça önemli yer edindiği ABD için terörü direkt olarak kullanmak yerine bu faaliyetlerini Türkiye üzerinden gösterme çabaları ve ayrıca Afganistan'da askerlerini konuşlandırması ile Rusya'ya bölgedeki varlığı ile ilgili mesajlar vermektedir. ABD'nin tek başına ya da diğer devletlerle gerçekleştirdiği herhangi bir müdahalenin, geçmiş yıllarda olduğu gibi sıcak bir çatışmayla gerçekleşmesi beklenmemektedir. Sorunlarını şimdilerde savaş etkisinden uzak olarak çözen ABD'nin, herhangi bir sorunu diplomatik yollarla çözme yolunu tercih edeceği daha yüksek ihtimal olarak görülmektedir.

Son günlerde Trump ile Zelenskiy arasında gerçekleşen telefon görüşmelerinin neden olduğu yeni bir kriz ile ABD'nin Ukrayna ile ilişkilerini daha da ilerleteceği muhtemeldir. Trump'ın 2020 tarihinde yapılacak olan başkanlık seçimlerinde, Ukrayna'nın desteğine ihtiyaç duyduğu açıkça görülmektedir. Trump ile Zelenskiy arasında gerçekleşen görüşme sürecinde Trump'ın Başkanlık seçimleri için Joe Biden ve oğlu Hunter ile ilgili soruşturmada Ukrayna'dan bilgi almak istemesi ve görüşmenin basına sızdırılmasıyla sürecin Trump'ın ülkesine ihanet ettiği suçlamalarına evrilmesine neden olmuştur. Bu suçlamalar Trump için azil soruşturmasına neden olsa da Trump bu soruşturmada kendini savunmayı başarmıştır. Aynı zamanda ABD'nin medyasında Ukrayna adının daha sık geçmesi, Ukrayna'nın kendi prestiji için de önemli bir etki oluşturmuştur. Ancak bu görüşme ile diğer ülkelerle ilişkilerinde gerilimler meydana gelmiştir. Zelenskiy'in telefon görüşmesinde Merkel ve Macron'u eleştirmesi, Ukrayna'nın AB, Almanya ve Fransa ilişkilerine zarar verebileceği tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur (Hürriyet, 2019). Ayrıca Ukrayna'nın daha çok ABD ile olan ilişkilerine yönelmesi ile Kırım ve Ukrayna'nın doğusu ile ilgili temel sorunlarından Ukrayna'yı giderek uzaklaştırmasına neden olabileceği ihtimali taşımaktadır. Her ne kadar iki ülke arasında gerçekleştirilen bu görüşmenin ülkelerin kendi çıkarlarına hizmet ettiği gerçeği biliniyor olsa da dünya kamuoyunda ülke liderlerinin adına zarar verebileceği de olası tehlikeler arasındadır. Bu durum Trump için uluslararası ortamda bu durum antipatik tepkilere de neden olmuştur.

Geçmişten bu yana, Ukrayna birçok kültürü içinde yaşatmış ve aynı zamanda farklı birçok devlet tarafından da işgallere maruz kalmış bir ülkedir. Ancak Ukrayna'nın gerek Batı gerek Rusya

gerekse AB tarafından kilit ülke konumunda olması ile aslında bölgesel farklı güçler arasında bir güç dengesini sağladığı görülmektedir. Ukrayna'nın kilit ülke konumu, güç savaşlarını devasa süratle gerçekleştiği bu yeni dünya düzeninde, büyük güçlerin kolay vazgeçebileceği bir ülke olma ihtimalini de giderek azaltmaktadır.

3. SOĞUK BARIŞ

Soğuk savaş dönemini hatırlatan eylemlerin bir ürünü olarak ortaya çıkan yeni bir kavram olan soğuk barış, devletlerin herhangi bir sorunla açıkça mücadele etmeleri yerine o sorunu kullanarak mücadele etme stratejilerini oluşturmaktadır. Devletlerin aynı ittifak içerisinde kalıp, kendi çıkarları doğrultusunda savaşmadan ekonomi, güç ya da başka bir aktör kullanarak gerçekleştirdikleri politikaların tümünü içine almaktadır. Bu yaklaşıma Ukrayna perspektifinden bakıldığında, tarih boyunca farklı kültürlerle ve devletlere ev sahipliği yapmış bir ülke olarak, üzerinde gerçekleşen güç savaşları ile oldukça hırpalanmış olduğu görülmüştür. Yalnızca Rusya'nın ilgi odağı olmakla kalmayıp AB ve Batılı devletlerin de ilgisini çekerek farklı parametrelerin aynı coğrafya üzerinde buluşmasını sağlamıştır. Tüm bu parametreleri bir araya getiren sebeplerden biri ise devletlerin çıkarları ile Ukrayna'nın sahip olduğu imkan ve koşulların verimliliği olmuştur.

Günümüzde karşılıklı bağımlılığın ve diyalog ortaklığının giderek artması üzerine, devletlerin sıcak çatışma girişimleri,herbir devletin kendi çıkarları açısından rasyonel olamamaktadır. Çünkü bu yalnızca karşıt devlette zarara neden olmakla kalmayıp, uzun vadede diğer devletler de bu zarardan olumsuz etkilenecektir. Devletler bu yüzden günümüzde daha çok bir sorunla mücadele etmek yerine, farklı stratejiler kullanarak o sorunu kullanarak mücadele etme yöntemlerine başvurumaktadırlar. Bu sorunlar -terör, göç, ekonomik krizler, vize sorunu gibi- ilerleyen süreçte ciddi krizlere neden olmaktadır. ABD'nin soğuk savaş sonrası güç boşluğunu doldurma gerekçesiyle başat güç olma hedefleriyle gerçekleştirdiği politikalar bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. ABD bu politikalarında genel olarak Rusya'nın yeniden eski Sovyetler Birliği gücüne kavuşmasını önleme amacı etkili olmuştur. Bir diğer örneğini de Rusya'nın Kırım üzerinde artırdığı baskıda görmek mümkündür.Rusya uyguladığı baskıcı politikalarıyla, Ukrayna'nın etkinliğini azaltıp daha çok kendisine bağımlılığı artırmayı amaçlamıştır. Diğer taraftan ise AB'nin, enerji yönündeki ihtiyacında Ukrayna'yı tercih etmesi, Rusya'ya olan bağımlılığının bir nebze olsun azaltılması bakımından AB için oldukça rasyonel bir seçim olarak görülmektedir.

3.1. Ukrayna'daki Mevcut Durumun Soğuk Barış ile Bağdaştırılması

Ukrayna'nın bağımsız olması ile birlikte gerçekleşen olaylar dizini, ülkelerin Ukrayna üzerindeki politikaları ve tüm dünyayı saran ideolojik çıkarlar eşliğinde soğuk savaşın yeniden yaşanacağı düşüncesine neden olmuştur. Bu anımsama dönemlerde yaşanan ideolojik temelli jeopolitik siyasetin, yani Batılılaşma ve Sovyetleşme, çevreleme ve çok kutupluluk (Çamaş, 2018: 2) gibi kavramların yeniden dirilişe geçmesinden kaynaklanmaktadır. Devletlerin birbirleriyle son dönemde yürüttüğü çatışmanın olmadığı ancak huzurlu bir barışın da tam olarak sağlanamadığı bir politika içerisinde olduğu görülmektedir. Genel olarak sıcak çatışma girişiminin devlet çıkarlarına oldukça zarar vereceği bilinciyle, devletlerin politikalarını yürütürken fiili olarak silah kullanmadığı ancak silahlanırken ideolojiyi kuşandığı bir dönemin içerisinde girilmiştir. Devletlerin birbirleriyle ne tam olarak dost olabildiği ne de tümünden düşman olmayı göze alabildiği bu durumu ifade edebilecek en doğru kavram olarak yeni dünya düzenine soğuk barış' kavramı hızlı bir şekilde giriş yapmıştır. 2. Dünya Savaşı sonrası esen soğuk savaş rüzgarlarıyla birlikte, devletlerin terörle mücadelesi silahlı çatışmalar şeklinde gerçekleşirken, şimdilerde silah kullanımının doğurabileceği geri dönülmez sonuçlar neticesinde bu durum giderek farklılaşmıştır. Devletlerin terörle mücadele etmek yerine terörü kullanarak mücadele etme girişimlerini hedef olarak belirlediği ülkeler üzerinden gerçekleştirme çalışmaları ile soğuk barış dönemi etkisini bir hayli göstermeye başlamıştır. Bu ideolojik dönemin soğuk barış olarak adlandırılmasının sebebi ise savaşın niteliğinin, savaş olmayan savaşa dönüşmesinden kaynaklanmıştır (Çelik, 2001). Devletlerin bu eylemlerinde devlet liderlerinin büyük bir etkisinin olduğu açıkça görülmüştür.

Devletlerin uyguladıkları stratejik planlamaların dış dünyaya yansması daha çok dışarıdan başka bir aktör müdahalesiyle ortaya çıkmaktadır. Haliyle barışı savunmanın sözde kalmaması gerektiği ve politikaların oluşturulurken gerçekten barış ortamını oluşturacak şekilde düzenlenmesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Küresel güçlerin bu denli keskin ve sert etkileşim haline girdiği bu dönemde, yeni bir çatışma ortamına zemin hazırlayacak her türlü eylemlerden uzak durulması için gereken çalışmalar yapılmalı ve gerekli güvenlik tedbirleri de bu ölçüde alınmalıdır. Devletlerin çatışma ile güvenlik arasındaki geçişi sağlayan ince çizginin dengeyi sağlayabilmesi ve net bir şekilde aldığı kararlarının arkasında durabilmesi oldukça önemlidir. Çünkü yeni dönemde, devletler artık silah kullanımı yerine çatışmalarını uygulamaya koydukları politikalar ile gerçekleştirmektedirler. Böylece somut eylemlerden çok soyut eylemlerin etkisinin daha fazla hissedildiği oldukça açık bir şekilde görülmüştür. Bu davranış biçimlerinin herhangi bir şekilde kanıtlanmasının delillere dayandırılmadan, devletlerin ortaya koyduğu kendi değer yargıları ile nitelendirilmesi doğal bir gereklilik haline gelmiştir. Bu değer yargıları ortaya koyulurken devletlerin birbirleriyle ortak bir değer yargısına sahip olmaları da oldukça önemlidir. Nitekim

Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesine karşı kendisini savunması geçmişinde sahip olduğu ortak tarihi miras, kültür ve kimliksel bağları olarak gerçekleşmişti. Hal böyleyken devletlerin savaşı hem maddi hem de manevi anlamda zarar unsuru olarak görmeleri yeterli olmayacaktır. Aynı zamanda gerçekleştirdikleri eylemlerin bu görüşlerini destekler nitelikte olması doğal bir gereklilik haline gelmiştir. Eğer başarılı bir şekilde gerçekleşmezse, yeni bir medeniyetler çatışması dönemine girilmesi de kaçınılmaz bir son olacaktır. Bu ortamı sağlarken önemli olan devletlerin tüm bulanık eylemlerden kaçınıp, daha net bir tavır ortaya koymalarının zorunlu bir gereklilik halinde algılanmasının sağlanmasıdır. Medeniyetlerin barışçıl yollarla bir araya gelmesinin yolu ancak bu şekilde sağlanabilecektir. Ülkelerin bu tavrı uygulamalarıyla de demokrasi şekilleri ve demokrasiyi uygulayış biçimleri asıl önemli kilit noktayı oluşturmaktadır.

Tarih boyunca çatışmaların kimlik temelli ortaya çıktığı bilinen bir gerçekliktir. Huntington'a göre medeniyetler çatışmasının temeli ülkeler arasındaki farkların oluşturduğu fay hatlarının kırılmasıyla ortaya çıkmıştır (Kumru, 2018: 607). Bu çatışmaların önlenmesi ve barışın sağlanması için ise öncelikle devletlerin yapması gereken, kendi içindeki kimlikleri tüm farklılıklarıyla tanıyıp kabullenmesidir. Ukrayna perspektifinden durumu ele aldığımızda, Rusya'nın tarih boyunca bölgede gerçekleştirdiği işgallerin temelinde kendisinde bulunduğu bölgedeki kimlik aidiyet unsuru yatmaktadır. Rusya Kırım'ı işgalini Kiev'de sahip olduğu tarihi mirasa dayandırarak haklı çıkarmaya çalışmıştır. Uzun yıllar Rus işgali altında kalan bölgedeki sorunlar etnik, dini ve siyasi sebeplerle günümüzde de etkisini zaman zaman göstermektedir.

Rusya'nın Ukrayna'ya yeni bir sıcak müdahalede bulunması durumunda yalnızca Ukrayna ile etkileşime geçmeyeceği de oldukça açıktır. Ukrayna üzerinde bir şekilde çıkar, güç, denge ve güvenlik gibi idealleri bulunan diğer aktörler de sürece doğal bir şekilde dahil olmak durumunda kalacaklardır. ABD'nin de Ukrayna üzerinde uygulamaya koyduğu bazı politikalar ile soğuk barış hava akımı etkisine kapıldığını görmekteyiz. Son dönemlerde kendi çıkarları doğrultusunda Ukrayna'nın politikalarını da yönlendirme girişimleri, bu durumu giderek hissedilir hale getirmeye başlamıştır. ABD'nin Batılılaşma ve demokratikleşme adı altında gerçekleştirdiği eylemleri ve Sovyetlerin demokratik halk devrimi ve barış söylemleri sonuç olarak Ukrayna'da devrimlere neden olmuştur. Ukrayna'nın kendi içerisindeki bölünmüşlük durumu, diğer devletler tarafından kendilerine göre haklılık sağlamış ve işgal edilebilir bir zemin hazırlamıştır. Soğuk barışın tam anlamıyla gerçek bir barışa evrilmesi için devletlerin sürdürülebilir bir demokrasi anlayışı temelinde, Ukrayna içindeki kimlik farklılıklarını kabullenmesi ile gerçekleşmesi gerekmektedir.

Ukrayna'da yaşanan gerilimlerin Batı tarafından bakıldığında çatışmaların sonlandırılması isteği genel bir görüş niteliği taşımaktadır. Özellikle bu istek Fransa ve Almanya gibi ülkelerde oldukça yoğun bir şekilde hissedilmiştir. AB ülkelerinin bu isteklerinde kendilerine göre birçok

haklı sebebi bulunmaktadır. Öncelikle Ukrayna gibi coğrafi olarak oldukça geniş bir alana sahip ülke, diğer aktörler tarafından hem ticari hem de diplomatik anlamda oldukça önemli bir partnerdir. Bulunduğu konum itibarıyla ABD'nin bölgedeki başat güç olmasının engellenmesi açısından, AB ülkeleri tarafından da Ukrayna dengeleyici bir ülke olarak görülmüştür. Buna karşılık Rusya'nın kendi güvenliği için geliştirdiği yakın çevre doktrini, kendisini güneyden çeviren eski Sovyet ülkelerinin oluşturduğu coğrafyayı dış politikasının en öncelikli etki alanı olarak tanımlamış ve bu bölgelerdeki her türlü gelişmeden birinci derece sorumlu olduğunu iddia etmiştir (Güler, 2018: 299). Rusya bu politikasıyla Batılı güçler tarafından çevrelenmeyi ve ABD'nin yeniden başat güç olmasını engellemeyi amaçlamıştır. Zaten küreselliğin devleştiği bu çağda sadece AB ülkeleri değil aynı zamanda Batılı devletler ve Rusya da birbirleriyle ile sıcak bir çatışmaya girmekten yana değillerdir. AB'nin Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline tepkisini ekonomik yaptırımlar uygulayarak göstermesi, bu konuda sert güç kullanımından kaçınmasıyla ilgili olmaktadır. İşgallere tepki olarak Ukrayna'da başlayan hareketlerin sonuçsuz kalması, Rusya'nın bu durumu kendi kapsamında avantaja çevirmesi ile sonuçlanmıştır. Buna karşın Batılı devletlerin, Rusya karşısında tek yumruk olarak hareket etmeye hazır olma adına birtakım çalışmalara başlaması üzerine, Rusya Ukrayna'nın Batı hakimiyetine girmeden kendi denetiminde kalmasını sağlama yönünde çalışmalara başlamıştır. Bir yandan da kendi desteğini kaybetmek istemediği Doğu Ukrayna etki alanını koruma yükümlülüğü çerçevesinde hareket etmek istemektedir. Rusya'nın bu dönemde yapmaya çalıştığı, genel olarak hem kendisini yaptırımlardan kurtaracak hem Ukrayna'daki etkisini sürdürecektir hem de bazı tavizler verse bile ülke içinde ve dışında prestijini sarsmayacak bir çözüm arayışındadır (Türksam, 2015).

Ukrayna en başta Rusya'nın şiddetli baskılarıyla karşı karşıya kalmış bir ülke olmasına rağmen uluslararası alanda varlığını etkin kılmayı başarabilmiştir. Farklı birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmış bir ülkenin diğer devletlerce parçalama isteğiyle hırpalanması, Ukrayna'nın bölünmüş bir ülke olma ihtimalini de akıllara getirmektedir. Bu kapsamda Huntington'un tanımına göre, birden fazla uygarlıkla etkileşim içinde olan ülkeler bölünmüş ülke olarak sınıflandırılmıştır (Kongar, 2020). Ukrayna tarihi boyunca farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış bir ülke olarak bu tanıma oldukça uygundur. Bölünmüş ülke tanımının devamında aynı ülkenin, kendisini Batılı bir kuruma aidiyetini mecburi görmesinden söz edilmektedir. Ukrayna bağımsız olduğu andan itibaren Rusya'dan uzaklaşmış ve daha çok ilişkilerini Batı ile geliştirme yoluna girmiştir. Bu tanımlar çerçevesinde Ukrayna'da yaşanan olaylar göz önüne alındığında, Ukrayna bölünmüş ülke statüsünde sayılabilmektedir.

4. 21.YÜZYIL BARIŞIN TESİSİNDE UZAY GÜCÜ GEREKLİ Mİ?¹

Günümüzde uzay ve havacılık teknolojileri, ulaşım ve güvenlik amaçlı uçak ve savunma sistemlerinden, haberleşmeye, enerji, tarım ve astronomi çalışmalarına kadar birçok alanda kullanılmaktadır (Günaydın,Çetindamar vd., 2009). Gelişen teknoloji ile beraber değişen savaş anlayışı, uzaya, daha çok dış uzay olarak adlandırılan alana taşınarak git gide farklı bir boyuta ulaşmıştır. Devletlerin kendilerini uzay boyutunda silahlandırmaları ve güçlendirmeleri, yapılan saldırılar ve haberleşmenin çok hızlı bir şekilde sağlanması ve dolayısıyla saldırılara aynı hızda karşı saldırıların geliştirilmesi çok ciddi krizlere sebebiyet verme niteliği taşımaktadır. Tarih boyunca insanlık açısından var oluşun gizemini ve acziyetin özünü barındıran “bilinmez”in bizatihi tezahürü olarak kabul edilen uzay, özellikle 1950’lerden itibaren insanlığın üzerine gittiği, anlamaya ve anlamlandırmaya yönelik müspet çalışmalar ürettiği ve bilimselliğini çok yönlü olarak şekillendirdiği bir alana dönüşmüştür (Erdem, 2018: 432). Sürekli artan ve gelişen teknolojiyle birlikte ilerleyen uzay çalışmaları, uluslararası ortamda rekabetin şiddetini de giderek artırmıştır. Dünya Savaşları ile birlikte devletlerin güç ve karşıt güçlerinin sınır tanımaz kapasitesi, uzay odaklı savaş araçlarının oluşturulması ihtiyacını daha da hızlandırmıştır. Bir yandan oluşturulan yeni savunma teknolojilerinin çığır açması tüm dünya açısından muazzam bir buluş olsa da diğer yandan devletlerin birbirlerine karşı güvenliklerini tehdit edici önemli bir unsur haline gelmiştir.

Silah kullanımının oldukça etkin olan caydırıcı gücü, özellikle devsüper güçlerin birbirleriyle olan yarışında oldukça etkili olmaktadır. Küreselleşmenin giderek yaygınlaşması ve etkili hale gelmesiyle iki süper gücün arasında yaşanacak herhangi bir gelişmenin diğer uydu devletlere de sirayet etme hızı kaçınılmaz olmaktadır. Sorunun herhangi bir devlete indirgenmesinin imkansızlaştığı global dünyada, silahsızlanmanın gerekliliği de giderek ciddi bir boyut kazanmıştır. Geçmiş yıllardan başlayarak günümüze kadar süregelen ABD ve Rusya arasındaki bu güç savaşları, gündelik hayatın gereklerine göre etkisini farklı bir şekilde göstermiştir. Bugün teknolojinin hızla ilerlediği ve belli bir devinim sağladığı bu çağda, silah teknolojisinin çığır açması yalnızca dünya ile sınırlı kalmamış, bu teknoloji farklı bir boyuta sıçrayarak uzayda da etkisini oldukça hissettirecek gündem oluşmasını sağlamıştır. ABD ve SSCB arasındaki uzay yarışının 1950’li yıllarda başlamış olup etkisini halen daha sürdürmeye devam ettirdiği görülmektedir.

Uzayda silahlanmanın özellikle teknolojik gelişim kapasitesi yüksek olan ülkelerde zamanla diğer ülkeler açısından önemli bir tehdit haline gelebileceği düşüncesiyle devletler uzayda silahsızlanma yoluna gitme görüşünü benimsemeye başlamışlardır. Rusya uzay çalışmalarının

¹ Dr.Serap Gürsel, Doç.Dr.Ali Poyraz Gürson ve Dr. Arda Ercan, “Uzayda Silahsızlanma ve Silahların Kontrolü”, Space Policy.

öncüsü olmasına rağmen, uzayda silahlanmanın devletleri daha büyük sorunlarla baş başa bırakacağı görüşü nedeniyle en başından beri bu duruma karşı çıkmıştır. ABD'nin uzay gücüne verdiği önem ve uzayda konuşlandığı siber silahlarının etkisiyle uzayda silahlanmaya olumlu baktığı görüşü açık bir şekilde anlaşılmıştır. Devletlerin kendi ideoloji ve çıkarlarına uygun hareket etmeleri, uzayda silahlanma konusunda da herhangi bir ortak fikir çerçevesinde uzlaşa sağlayamamalarına neden olmuştur. Silahsızlanma çabalarının tohumu yeni atılmamıştır, ilk olarak 1800'lü yıllarda başlamış olup 1900'lere gelindiğinde silahsızlanma çabalarını güçlendirecek çalışmalara ivme kazandırılmıştır. Ancak yapılan görüşmelerde ortaya çıkan sonuç daha çok devletlerin silahsızlanma kavramından ne algıladığı ve bu algı çerçevesinde uygulamaya koydukları faaliyetlerin ne olduğu yönünde olmuştur. Bahsi geçen durum ABD ve SSCB arasında Soğuk Savaş döneminde yaşanmıştır ve sorun o dönemde uzayı da kapsamına almıştır. İki devlet arasındaki mücadele ilk olarak SSCB'nin uzaya, 1957 yılında, Sputnik I'ı fırlatmasıyla gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra devletlerin mücadelelerinin uzay hedefli olması ve bu durumun öncelikli olarak atmosfere vereceği zarar ve buna takiben tüm ülkeler üzerinde ciddi tahribatlara yol açacak olması göz önünde bulundurularak, uzay güvenliğinin sağlanması yönünde çalışmalar hız kazanmıştır.

Uzay güvenliğinin sağlanması günümüzde giderek önemi artan bir konu haline gelmiştir. Küçük bir kesimde yaşanan herhangi bir gelişmenin büyüyerek çıç haline gelmesi ve o çıçın derin yok oluşlara sebebiyet vermesi oldukça kaçınılmaz bir hal alabilmektedir. Kavramsal olarak bakıldığında gelişen teknoloji, hızlı üretim, ulaşım kolaylığı gibi gelişmeler olumlu etkiler sağlasa da kullanım amaçlarına ve alanlarına göre aynı hızda çok daha büyük olumsuz gelişmeleri beraberinde getirmektedir. Uzayda konuşlanan aktörlerin yalnızca askeri değil aynı zamanda ticari ve sivil alt yapıları barındırması bu durumu yeterince açıklayacak niteliktedir.

Günümüzde Ukrayna coğrafyası üzerinden başta Rusya ardından Batılı devletlerin mücadeleleri, soğuk da olsa bir barış tesisi çerçevesinde gerçekleştirilirken, olası uzay yarışlarının bu mücadeleye dahil olması durumunda ciddi tehditleri beraberinde getirmektedir. Karşı karşıya olan her iki tarafında teknolojik rekabet edilebilirliğinin oldukça üst seviyelere taşınması, olası yarışın süresini bilinmezliğe uzatabilecek yeterliğe sahip niteliktedir. Aktörlerin olası uzay savaşları ve bu savaşları önlemek adına kalkıştığı girişimler, konu ile ilgili alınan önlemler gibi görünse de genel çerçevede farklı sayıdaki aktörlerin bu uzayda silahsızlanmanın ve güvenliği çalışmalarına katılma girişimleri birçok olası problemleri de ihtimaller dahilinde tutmaktadır. Farklı devletlerin kendi yapılarına uygun amaçladıkları idealler her devletin çıkarına uyum sağlayamayacağı için olası bir tehditi her an ortaya çıkarabilme gücüne de sahip olmuştur.

Günümüz şartlarında nükleer savaş olasılığının devletlerin hem kendileri hem de tüm dünya yararını düşündüklerinde giderek azaldığı görülmektedir. Bu kapsamda bir aktörün başka bir aktör üzerinde etkinlik sağlama amaçlı girişimleri de dünyanın ötesinde bir boyut kazanabilmesi yüksek ihtimal taşımaktadır. Başta uzayda silahlanma konusunda ABD ve Rusya'nın görüş ayrılığına gittikleri oldukça açıktır. ABD uzay silahlanmasını gayet rasyonel bulurken Rusya her zaman silahsızlanmamayı daha güvenli görmüş, Avrupa Birliği ise bu konuda Rusya ile aynı görüşte yer almıştır. Teknolojik anlamda kapasite ve güç farklılığı uzay gücünü sağlamanın önemini bir kez daha göstermektedir. Öncelikli olarak 21.yüzyılda barışın sağlıklı koşullar çerçevesinde sağlanması adına, uzayda sahip olunabilecek gücün farkına varılmalı ve bu gücün etkin kapasite en rasyonel şekilde kullanımının sağlanabilmesi gerekmektedir. Devletlerin güçlerini uzayda farkında olmadan ve orantısız bir şekilde kullanması sonucu gerçekleşen zarar küresel krizleri tetikleyecek nitelik taşımaktadır. Uzayda silah bulundurma kapasitesi Rusya ve AB ülkelerinde oldukça fazla olmasına rağmen silahsızlanmadan yana görüş bildirmişlerdir. Uzayda var olan kapasitenin büyüklüğü ve kimlerin elinde olduğu asıl kritik meseleyi içermektedir. Çünkü aktörlerin bu silahları hangi amaçlarda ve nasıl kullanacağı oldukça önemlidir. Bu konuda aktörlerin bir uzlaşma sağlayamaması, tüm dünyada da güvensizlik ortamını meydana getirmiştir. Güvensizlik ortamında yaşanılacak bir sonraki gelişmeleri tahmin etmenin zorluğunun giderek artması ve atılacak adımları tahmin etme imkanının giderek zorlaşması da barış zemini oluşumunu giderek zorlaştırmaktadır.

1 Ağustos 2015'de Rus Savunma Bakanı, tehdit algılarına göre yeni bir kuvvet olarak Atmosfer Uzay Gücü (Aerospace Power) oluşturduklarını açıklaması üzerine takip eden yıllarda Çin Halk Cumhuriyeti Ordusu (Çin Kurtuluş Ordusu - PLA) Stratejik Destek Gücü oluşturduktan sonra ABD'de 2018'de Amerikan ordusunda altıncı yeni kuvvet (Hava Kuvvetlerinden ayrı onunla eşit düzeyde) olarak Uzay Gücü oluşturmayı kararlaştırarak devletler uzay, siber ve elektronik savaş görevlerinin yönetimini merkezileştirmiştir (Sökmen, 2020). Devletleri bu kararlara yönelten sebepler ise uzayda rekabet güçlerini artırma idealinden kaynaklanmıştır.

2019 yılı itibariyle özellikle küresel ortamda söz sahibi devletlerin rekabeti artan ticari krizler ve tüketim çılgınlığı çevresel sorunları beraberinde getirmiştir. Devletlerin bu sorunlarla baş edebilmek adına başvurduğu yöntemler ikili ilişkilerde çıkmazlara neden olmuştur. Yükselen güç Çin'in özellikle ABD ile rekabetinde silahlanmanın uzay boyutuna taşınması, Çin'in ABD'nin uzayda silahlanmasını tehdit edecek saldırılarına neden olmuştur.

ABD'nin uluslararası alanda sürekli rekabet halinde olduğu Rusya ile Çin'in yakın ilişki içinde olması ABD açısından tehdit oluşturmuştur. Dünyada tek kutuplu sistemin yeniden

yaşanabileceği düşüncesi ve Çin'in tek kutuplu sistemde yeni aktör olarak yükselebileceği ihtimali karşısında, Wall-Street hakimiyeti ile sembolleşen ABD'nin bu hakimiyeti kolay kolay vermeyeceği anlaşılmıştır ve dahası MUOS sistemi (Mobile User Objective System), 6. nesil savaş teknolojileri, lazer teknolojileri ve ABD uzay kuvvetleri komutanlığı ile şimdiden gündeme oturan ve uzayı da kapsamına alma potansiyeli taşıyan “3. dünya savaşını” bile göze alabileceği sonucunu çıkarmak mümkün görünmektedir (Kavruk, 2020). Devletlerin korkunç güç savaşlarının şiddetinin giderek artmasıyla beraber savunma stratejileri ve geliştirdikleri silahların caydırıcılık kapasitesi, savaşların uzaya taşınmasıyla etkisini kaybetme eğilimi göstermektedir. Bundan sonraki süreçte, devletlerin daha çok kendi savunma teknolojilerini yenilemeye ve bu konuda daha çok araştırma yapmaları gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Geçmiş yıllardan itibaren uzayda barışın sağlanması ve uzay gücünün daha verimli kullanılması adına çalışmalar yapılmıştır. Birleşmiş Milletler bu konuyla ilgili etkin bir çaba sarf etmiştir. UNICEF Komitesi, Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Dünya Sağlık Teşkilatı, Dünya Tarım ve Sağlık Teşkilatı, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı gibi kuruluşlarıyla alan çeşitliliği sağlayarak faaliyet göstermektedir (Tütüncü, 2000: 981). Faaliyetlerin sürekli bir biçimde gerçekleştiği aşıkardır ancak buna rağmen herkes tarafından kabul edilebilmiş bir “uzay” tanımı tam olarak ortaya çıkarılamamıştır. Tüm bu koşullar göz önüne alındığında, devletlerin kendi çıkarlarını da dahil ederek gerçekleştirilmeyi planladığı ve gerçekleştireceği her türlü eyleminde uzay gücü varlığının evrensel etkisini göz önüne alarak, öncelikli olarak uzay güvenliğinin sağlanması yönünde ortak fikir birliği sağlanmalıdır.

5. SONUÇ

Ukrayna SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanana kadar birçok zorluk yaşamıştır. Yaşadığı zorluklar bağımsızlık kazanmasıyla birlikte son bulmamış, giderek daha da büyük krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bulduğu coğrafi konum, sahip olduğu tarihsel miras ve bu mirasın birçok farklı etnik ve kimlikli farklılıkların bir araya getirmesi ile Ukrayna'yı bölünmüş bir ülke konumuna getirmiştir. SSCB'nin dağılmasından itibaren Rusya'nın, o andan itibaren ana ideali eski Sovyetler Birliği gücüne ulaşmak olmuştur. Bu ideali doğrultusunda kendisinden ayrılarak bağımsız bir devlet olmalarını kabul etmediği devletler ile ilgili politikaları genel olarak Ukrayna üzerinde yaşanan gelişmelerle açık bir şekilde görülmüştür. Rusya'nın tarihi bağları ve bölgede var olan nüfusunun fazlalığını gerekçe göstererek, Ukrayna'ya müdahale etme hakkını kendisinde görmüştür. Bu hakkın en meşru eylemini Kırım'ı işgal ederek gerçekleştirmiştir. İşgalin hiçbir şekilde kabul görmediği uluslararası camiada, diğer aktörler tarafından belirtilse de Rusya kendisine yapılan karşıt görüşleri pek dikkate almamıştır. Uzun yıllar süregelen Rusların Ukrayna'daki varlığı, Ukrayna'nın kendi içerisinde karışıklıklar yaşamamasına, bu

karişikliklerin büyüerek protestolara yol açmasına ve hatta ülkede devrimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Ukrayna'da 2004'de başlayan Renkli Devrimler, ilerleyen süreçte ülkede köklü değişimlere neden olmuştur. Rusya'nın ülke siyasetinde bulunduğu müdahalelerle ülkenin iktidarına kadar ulaşması, ülke içi ve ülke dışı politikalarda farklı sonuçları da beraberinde getirmiştir.

Sorunun şiddetini kaybetmeden giderek büyümesi, sorunu iki ülke arasından çıkarıp uluslararası boyuta taşımıştır. Özellikle teknoloji, iletişim hızı ve ulaşım ağının oldukça yaygın olduğu günümüz çağında, bir bölgedeki hergangi bir sorunun aralarında karşılıklı bir ilişki ve bağımlılık bulunan bir diğer aktörü etkileme hızı da kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Rusya'nın giderek Ukrayna politikalarına artan müdahaleleri, yapacağı anlaşmalara kadar sızramış ve AB ile yapılacak Ortaklık Anlaşması'nın ortadan kalkmasına neden olmuştur. Ukrayna'nın bu süreçten öncesi AB ile ilişkileri normal bir seviyede ilerlerken bu süreçten sonra Ukrayna ile AB'nin aralarının açılmasına yol açmıştır. Ukrayna'nın ülke içinde de AB yanlısı ve Batı yanlısı olarak ayrılmasına sebep olmuştur. Bu ayrımı fırsat bilen güçler ise sürecin devamında bu ayrım üzerine politikalar güderek amaçlarını gerçekleştirme yollarına başvurmuşlardır. Ukrayna'nın enerji kaynakları açısından zenginliği ve transit ülke geçişi konumunda yer alması aktörler tarafından tercih edilirliliğini artırmıştır. ABD'nin Rusya ile sürekli rekabet olan ilişkilerine kıyasla rekabetin düşük seviyede olduğu Ukrayna'yı tercih etmesi kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Ayrıca ABD'nin uzun yıllar boyunca Orta Doğu'da göstermeye çalıştığı hegemonik gücün, son dönemlerde Avrasya alanına doğru kayması Ukrayna'yı giderek daha da önemli hale getirmiştir. Bölgede çıkar çatışmalarının gerçekleşmesi ve sürekli değişen dengelerin bir arada olması ile her an yeni bir savaş dönemine girileceği potansiyel risk olarak varlığını sürdürse de devletler, nükleer gücün caydırıcılık kapasitesinin farkında olarak, savaşın ulaşabileceği tehlikeli boyutları da göze almamayı tercih etmemişlerdir. Bir süper gücün kullanacağı herhangi bir silahın tüm dünyayı yok etmek için yeterli güce sahip olduğu bilinci bu tercihte oldukça etkili olmuştur. Ancak bölgede sürekli sıcak bir halde seyreden ilişkilerin varlığı her ne kadar somut bir çatışmaya ve savaşa yol açmasa da soyut bir şekilde savaş hissini de yaşatmıştır. Ukrayna'da yaşanan bu hissini soğuk bir barışı andırdığı gerçeği de yeni bir düzenin oluşum inşasının sinyallerini vermiştir.

Gelişen teknoloji ile artan rekabet algısı ile savaş anlayışının farklı bir seviyeye taşındığı, devletlerin silahlanma kapasitesini uzay alanına taşıması ile görülmüştür. Teknolojinin gelişmesi haber alma, iletişim ve savunma gibi birçok alanda avantaj sağlasa da zamanla teknolojinin kötüye kullanılma riskinin de artmasıyla birtakım dezavantajlara neden olmuştur. Bu süreçte devletlerin uzayda silahsızlanma ile güvenlik sağlama zorunluluğunun farkında olmaları ile anlaşma sağlama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan görüşmeler sonucunda devletlerin,

silahlanmayı uzay boyutuna taşımak konusunda görüş ayrılıkları yaşadıkları açık bir şekilde görülmüştür. Rusya'nın uzayda silahlanma konusunda her zaman karşıt görüşte olmasına rağmen, ABD'nin sahip olduğu uzay gücünün varlığına güvenerek tüm hızla uzayda silahlanma ve siber teknoloji gibi kaynaklarını konuşlandırmayı artırmaya devam etmekten yana görüş bildirmesi, ancak Hava ve uzay üstünlüğü tüm ortak askeri operasyonlar için gerekli olan hareket özgürlüğünün altında olmasına rağmen, gelecekte herhangi bir garantisinin verilememesi (U.S Air Force, 2013) küresel tehditleri de giderek artırmıştır. Sonuç olarak uzayda meydana gelebilecek herhangi bir zararın tüm dünyayı etkileme tehlikesinin ortaya çıkardığı riskin devletler tarafından fark edilmesi ve uzayda silahsızlanmanın sağlanması yolunda ortak bir fikir birliğinin sağlanması gerekmektedir. Ancak şimdiye kadar bu alanda herhangi bir uzay tanımının bile kesin olarak belirlenememesi ve yapılan görüşmeler sonucunda devletlerin görüşlerindeki farklılıklar, uzayda silahsızlanma konusunda fikir birliği sağlamanın bir süre daha mümkün olmadığını göstermiştir.

6. KAYNAKÇA

- Akdağ Zekeriyya, (2018). "Avrupa Birliği'nin Geleceği: Hegemonya, İmparatorluk veya Dağılıma", Birey ve Toplum, Cilt:8, Sayı:16.
https://www.researchgate.net/publication/330012235_Avrupa_Birligi_nin_Gelecegi_Hegemonya_Imparatorluk_veya_Dagilma/08.05.2020.
- Anadolu Ajansı, (2020). "2020'de Öne Çıkan Çatışma ve Potansiyel Risk Bölgeleri".
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/2020de-one-cikan-catisma-ve-potansiyel-risk-bolgeleri-/1697337#/28.01.2020>.
- Beşoğul Çağdaş, 2015. "Kırım'ın İlhakinin Karadeniz Jeopolitiğine Olan Etkileri" / 01.10.2019
file:///C:/Users/hp/Downloads/Kirim_in_Ilhakinin_Karadeniz_Jeopolitigin.pdf
- Çamaş Tuğrul, 2018."Rusya Ukrayna Krizi ve Soğuk Savaşın Tarihi Simetrisi", Ankasam Stratejik Bakış, Sayı:10, Yayın: 44.
<https://3a9gax41dped10r2ji33sc1q-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2018/12/3620-Tuğrul-ÇAMAŞ-Rusya-Ukrayna-Krizi-ve-Soğuk-Savaşın-Tarihi-Simetrisi.pdf/> 18.10.2019.
- Çelik Ömer, 2001. "Soğuk barış döneminde 'gerçek barış'ı savunmak", Yeni Şafak.
<https://www.yenisafak.com/yazarlar/omercelik/soguk-baris-doneminde-gercek-barisi-savunmak/2035175/17.10.2019>.
- Erdem Tolga, 2018. "Uluslararası İlişkilerde Yeni Perspektif: Astropolitiğe Giriş", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:20, Sayı:1, S.431-446.
<http://static.dergipark.org.tr/8080/articledownload/d317/0f60/a085/5b33867010043.pdf?/> 27.04.2020.
- Futter Adrew, (2020). "Threats to Euro-Atlantic Security". University of Leicester, School of History, Politics and International Relations, UK.
- Güler Ahmet, 2018. "Suriye ve Ukrayna Krizleri Çerçevesinde ABD Rusya İlişkileri", Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 3.
file:///C:/Users/hp/Desktop/UKRAYNA/Suriye_ve_Ukrayna_Krizleri_Cercevesinde.pdf
- Gürsoy Barış, (2005). Soğuk Savaş'tan Günümüze Asimetrik Tehdit, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Göktaş Hıdır, Metin Gülbay, (1994). Soğuk Savaş'tan Sıcak Barışa Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, İstanbul: Alan Yayıncılık.

Hürriyet, 2019. "Ukrayna'nın Doğusunda 'Tam Ateşkes' Konusunda Anlaşmaya Varıldı"
<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ukraynanin-dogusunda-tam-ateskes-konusunda-anlasmaya-varildi-41393651/>
02.01.2020.

Hurska Alla, (2020). "Revival of Ukrainian Space Sector: A Viable New Prospect?". Eurasia Daily Monitor, The Jamestown, Vol. 17, Issue 49.
<https://jamestown.org/program/revival-of-ukrainian-space-sector-a-viable-new-prospect/>25.05.2020.

Kongar Emre, 2020. "Yeni Emperyalizm, Huntington ve Eleştirisi".
https://www.kongar.org/makaleler/mak_je.php

Korkmaz Hüseyin, (2019). "ABD'nin Çin'i Çevreleme Stratejisi ve Küresel Hegemonya", Anadolu Ajansı.
<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/abd-nin-cini-cevreleme-stratejisi-ve-kuresel-hegemonya/1546970/>29.04.2020.

Kaçar Gamze, (2014). "Medeniyetlerin Çatışması", Tuiç Akademi.
<http://www.tuicakademi.org/medeniyetlerin-catismasi/> 28.01.2020.

Kim Sengupta, (2019). " Zelenskiy, Trump'ın Ukrayna'yı 2020 seçimlerine karıştırma çabalarına rağmen ABD'yle ilişkilerin korunacağını savundu", Independent.
<https://www.independentturkish.com/node/72836/yazarlar/zelenskiy-trump%C4%B1n-ukrayna%C4%B1-2020-se%C3%A7imlerine-kar%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1rma-%C3%A7abalar%C4%B1na-ra%C4%9Fmen-abdyle/20.10.2019.>

Kumru Coşkun, (2018). "Huntington'ın "Medeniyetler Çatışması Üzerine Değerlendirmeler", Ulak Bilge, Cilt:6, Sayı:24.
<http://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1524257206.pdf/> 27.01.2020.

Meister Stefan, (2019). "Doğu Ortaklığı 2.0 – Arzuyu Artırmak ve Komşuluk Üzerine Etkisi" Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği.
<https://tr.boell.org/tr/2019/09/26/dogu-ortakligi-20-arzuyu-artirmak-ve-komsuluk-uzerine-etkisi/25.04.2020.>

Nizhnikau Ryhor, (2019). "EU Induced Institutional Change In Post-Soviet Space", Routledge Studies in European Foreign Policy, New York.

Oğurlu Zahit, 2014. "Enerji Güvenliğinde Karadeniz Bölgesinin Jeopolitiği ve Kırım'ın Önemi", Bilgesam.

Özdal Habibe, Kerim Has, Mehmet Yeğin vd., 2014. "Ukrayna Siyasi Krizinde Rusya ve Batı'nın Tutumu", Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, No:28.
file:///C:/Users/hp/Downloads/USAK_Analiz_No28_Ukrayna_Siyasi_Krizinde.pdf

Plokhly Serhii, (2017). Avrupa'nın Kapıları Ukrayna Tarihi (Çev. Gözde Erdoğan, Emre Güler ve M.Deniz Yıldız.), İstanbul: Feylosop Kitabevi.

Paulauskas Kestutis, (2020). "Space: NATO's Latest Frontier". Opinion, Analysis and Debate On Security Issues.
<https://www.nato.int/docu/review/articles/2020/03/13/space-natos-latest-frontier/index.html/>25.05.2020.

Sökmen, 2019."Uzay Güvenliği ve Yeni Savaş Alanı: Uzay", Geleceğin Güvenliği, Tasam, s.87-119.
https://www.researchgate.net/publication/338573135_Uzay_Guvenligi_ve_Yeni_Savas_Alani_Uzay/27.04.2020.

Saygın İsmail, (2009). "Değişen Avrasya Jeopolitiğinde Karadeniz'in Yeri: Aktörler, Politikalar, Süreçler", Konya.

Sarıkaya Mustafa, (2019). "Medeniyetler Çatışması Nedir?", Gazi Üniversitesi.
<https://medium.com/@mstfsarky/yeni-zelandadaki-ter%C3%B6rist-sald%C4%B1r%C4%B1-ve-medeniyetler-%C3%A7at%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1-projesi-%C3%BCzerine-d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnceler-6358cb780016/> /27.01.2020.

Şener Bülent, 2011. "Savaş ve Barış Arasında Bir Kriz Yönetim Stratejisi Olarak Zorlayıcı Diplomasi ve Türk Dış Politikasındaki Örnekleri", İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
[https://tasam.org/Files/Icerik/File/%C4%B0GK3_kit_\(11\)_1_.pdf_77fa6849-12ac-42fe-8ea1-be5c4cdbc012.pdf](https://tasam.org/Files/Icerik/File/%C4%B0GK3_kit_(11)_1_.pdf_77fa6849-12ac-42fe-8ea1-be5c4cdbc012.pdf)

Türksam, 2015." Ukrayna'ya Barış Gelir Mi?"
<http://turksam.org/ukrayna-ya-baris-gelir-mi/> 18.10.2019.

U.S Air Force, (2013). "Air And Space Superiority Freedom From Attack And The Freedom To Attack". Air and Space Superiority.
<https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/466893/air-and-space-superiority/>

Yeşiltaş Murat, 2018. "Rusya, Ukrayna Meselesinde ABD'yi Suçluyor", Setav.
<https://www.setav.org/rusya-ukrayna-meselesinde-abdyi-sucluyor/> 20.10.2019.